

Roczny plan pracy z wiedzy o społeczeństwie dla gimnazjum zintegrowany z serią „Dziś i jutro”

Część 1

Wymagania na poszczególne oceny

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
Rozdział I: Ja i moje otoczenie						
1. Ja, czyli kto?	<ul style="list-style-type: none"> - tożsamość - tożsamość osobista i społeczna - samoocena - praca nad sobą - styl życia - aktywny i bierny styl życia - sposoby spędzania wolnego czasu - samorealizacja - konsumpcyjny styl życia - współczesne autorytety 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: samoocena, samorealizacja, autorytet - dokonuje samooceny - tłumaczy, czym jest styl życia - podaje przykłady aktywnego i biernego spędzania wolnego czasu 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: tożsamość, konsumpcjonizm - wymienia elementy tożsamości - odróżnia tożsamość osobistą od społecznej - charakteryzuje własny styl życia - omawia różnice pomiędzy aktywnym i biernym stylem życia - wskazuje współczesne autorytety 	<ul style="list-style-type: none"> - podejmuje działania mające na celu eliminację swoich wad i wykorzystywanie atutów - wymienia czynniki kształtujące styl życia - przedstawia negatywne i pozytywne strony konsumpcyjnego stylu życia, na podstawie tekstu źródłowego - wyjaśnia terminy: konformizm, nonkonformizm 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje sposoby poprawienia samooceny - uzasadnia, jaki sposób spędzania wolnego czasu jest najkorzystniejszy dla człowieka - wskazuje osobę, którą uważa za autorytet, i uzasadnia swój wybór 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia negatywne skutki zaniżonej lub zawyżonej samooceny - odróżnia autorytety rzeczywiste od pozornych
2. Człowiek istotą społeczną	<ul style="list-style-type: none"> - socjalizacja - czynniki ułatwiające i utrudniające socjalizację - role społeczne - konflikt ról 	<ul style="list-style-type: none"> - tłumaczy, co to znaczy, że człowiek jest istotą społeczną - wylicza pełnione przez siebie role społeczne 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia termin: socjalizacja - wymienia role społeczne, jakie może odgrywać człowiek 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, co decyduje o dobrych relacjach z innymi ludźmi - określa, w jakich sytuacjach człowiek może utracić swoją indywidualność, na podstawie tekstu źródłowego 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje czynniki sprzyjające socjalizacji i ją ograniczające 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia przyczyny konfliktu ról społecznych
3. Porozumiewamy się	<ul style="list-style-type: none"> - komunikacja werbalna i niewerbalna - nadawca i odbiorca - zasady skutecznej komunikacji - mowa ciała 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega komunikacja werbalna i niewerbalna - prowadzi rozmowę w sposób kulturalny - wskazuje sposoby 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje zasady skutecznego porozumiewania się - wymienia podstawowe zasady publicznych wystąpień 	<ul style="list-style-type: none"> - przekazuje komunikat w sposób werbalny i niewerbalny - odczytuje w sposób prawidłowy gesty rozmówcy - określa reguły 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie mowy ciała w akcie komunikacji - uczestniczy w dyskusji lub debacie na wybrany temat 	<ul style="list-style-type: none"> - prezentuje publicznie przygotowane wystąpienie - tłumaczy, na czym polega debata oksfordzka

	<ul style="list-style-type: none"> - umiejętność publicznych wystąpień - prowadzenie dyskusji i debaty - praca zespołowa 	<p>podjmowania decyzji w grupie</p>		<p>przemawiania w sytuacjach oficjalnych</p> <ul style="list-style-type: none"> - podaje zalety pracy zespołowej 		
4. Nie taki konflikt straszny	<ul style="list-style-type: none"> - przyczyny powstawania konfliktów - najczęstsze sytuacje konfliktowe - sposoby rozwiązywania konfliktów - skuteczne prowadzenie negocjacji 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: konflikt, negocjacje, kompromis - podaje przykłady sytuacji konfliktowych w codziennym życiu 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia różne typy zachowań i postaw w sytuacjach konfliktowych - wskazuje sposoby rozwiązywania konfliktów - tłumaczy, na czym polega konflikt pokoleń, na podstawie tekstu źródłowego 	<ul style="list-style-type: none"> - określa najczęstsze przyczyny konfliktów we współczesnym świecie - wskazuje problemy, z którymi najczęściej wiąże się konflikt pokoleń, na podstawie tekstu źródłowego 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje negatywne skutki różnych zachowań w sytuacjach konfliktowych 	<ul style="list-style-type: none"> - symuluje prowadzenie mediacji pomiędzy zwaśnionymi stronami
5. Grupy społeczne	<ul style="list-style-type: none"> - zbiorowość a grupa społeczna - przyczyny powstawania grup społecznych - podział grup społecznych - hierarchia w grupie - rodzina jako podstawowa grupa społeczna - funkcje rodziny 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, czym jest zbiorowość, a czym – grupa społeczna - podaje nazwy grup społecznych, do których należy - wymienia funkcje rodziny 	<ul style="list-style-type: none"> - określa rolę kontaktów i więzi z innymi ludźmi w życiu człowieka - przedstawia podział grup społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia korzyści płynące z przynależności do różnych grup społecznych - dostrzega wpływ grupy na jednostkę - charakteryzuje współczesny model rodziny 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia hierarchię grupy - przedstawia cechy, jakie powinien mieć przywódca grupy - tłumaczy, na czym polega wartość i rola rodziny oraz specyfika więzi rodzinnych 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: rodzina niepełna, rodzina przybrana, rodzina zastępcza
6. Życie szkoły	<ul style="list-style-type: none"> - władze szkolne - statut szkoły - prawa i obowiązki ucznia - zadania samorządu uczniowskiego 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, czym jest statut szkoły - wymienia podstawowe prawa i obowiązki ucznia 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia strukturę władz szkoły - podaje przykłady działań samorządu uczniowskiego 	<ul style="list-style-type: none"> - określa zadania poszczególnych organów władz szkoły - przedstawia historię swojej szkoły i biografię jej patrona 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje sposoby aktywnego uczestniczenia w życiu szkoły 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia wybrany problem swojej społeczności szkolnej i wskazuje sposoby jego rozwiązania
7. Normy i zasady	<ul style="list-style-type: none"> - formalne i nieformalne normy społeczne - funkcje norm 	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje podstawowe zasady i normy współżycia społecznego 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, dlaczego należy przestrzegać norm społecznych - tłumaczy, na czym 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady postępowania zgodne z określonymi normami - omawia skutki 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia, które normy społeczne uważa za najważniejsze 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia sposoby zapobiegania dyskryminacji w szkole

	społecznych - prawa obywatelskie - tolerancja i rodzaje nietolerancji - dyskryminacja osób i grup społecznych	- wymienia podstawowe prawa obywatelskie Polaków - omawia przyczyny dyskryminacji w szkole	polega tolerancja i nietolerancja - podaje przyczyny nietolerancji	nieprzestrzegania norm społecznych - przedstawia prawa i wolności obywatelskie Polaków - określa, czym zajmuje się Rzecznik Praw Obywatelskich w Polsce - wyjaśnia termin: wolność słowa - rozpoznaje zagrożenia związane z nietolerancją, na podstawie tekstu źródłowego	- wymienia przykłady nietolerancji we współczesnym świecie	
Rozdział II: Naród i społeczeństwo						
1. Mój udział w życiu społecznym	- społeczność - społeczność lokalna - tradycja lokalna - lokalne stowarzyszenia i organizacje - potrzeby człowieka i ich podział - hierarchia potrzeb	- wyjaśnia terminy: społeczność, społeczność lokalna - tłumaczy, czym są potrzeby - wskazuje potrzeby niższego i wyższego rzędu	- wymienia elementy składające się na tradycję lokalną swojego miejsca zamieszkania - podaje informacje na temat swojej najbliższej okolicy - wymienia różne sposoby realizacji tej samej potrzeby	- wymienia korzyści płynące z życia w społeczności - podaje przykłady stowarzyszeń i organizacji lokalnych - charakteryzuje działalność lokalnego stowarzyszenia, na podstawie tekstu źródłowego - przedstawia hierarchię potrzeb według A. Masłowa	- określa zadania lokalnych stowarzyszeń i organizacji - omawia problemy występujące w społeczności lokalnej	- inicjuje działania mające na celu rozwiązanie lokalnych problemów
2. Razem stanowimy naród	- naród - tożsamość narodowa - dziedzictwo narodowe - symbole narodowe i ich historia - kształtowanie się narodu polskiego	- wyjaśnia termin: naród - wymienia polskie symbole narodowe	- wyjaśnia terminy: tożsamość narodowa, dziedzictwo narodowe - podaje daty polskich świąt narodowych - omawia czynniki sprzyjające kształtowaniu się narodów	- podaje przykłady polskiego dziedzictwa narodowego - określa rolę symboli narodowych	- przedstawia etapy powstawania narodu polskiego - wyjaśnia, dlaczego utrata niepodległości i okres zaborów wpłynęły na kształtowanie świadomości narodowej Polaków	- wymienia zalety uczestnictwa w tworzeniu kultury narodowej - omawia dobre oraz złe strony wielonarodowości

3. Od patriotyzmu do szowinizmu	<ul style="list-style-type: none"> - ojczyzna - mała ojczyzna - patriotyzm - patriotyzm lokalny - nacjonalizm, szowinizm, rasizm, kosmopolityzm - stereotypy narodowe 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: ojczyzna, patriotyzm - przedstawia obowiązki obywateli wobec ojczyzny 	<ul style="list-style-type: none"> - tłumaczy, na czym polega patriotyzm lokalny - wymienia rodzaje patriotyzmu, na podstawie tekstu źródłowego - charakteryzuje różne postawy patriotyczne – nacjonalizm, szowinizm i kosmopolityzm - określa, czym jest stereotyp i wymienia jego cechy - wyjaśnia, czym był Holocaust 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje różnice pomiędzy patriotyzmem a nacjonalizmem i szowinizmem 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje współczesne formy patriotyzmu - omawia przyczyny Holocaustu 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie stereotypu w odniesieniu do narodów - podaje przykłady pozytywnych stereotypów narodowych
4. Mniejszości narodowe	<ul style="list-style-type: none"> - mniejszości narodowe i etniczne - prawa mniejszości narodowych i etnicznych - emigracja i imigracja - Polonia na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: mniejszości narodowe, mniejszości etniczne - wymienia mniejszości narodowe i etniczne mieszkające w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje podstawowe prawa mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce - uzasadnia konieczność poszanowania odrębności kulturowej mniejszości narodowych - wskazuje największe skupiska Polonii na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia prawa mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce - wskazuje na mapie państwo, w którym znajduje się największe skupisko Polonii - podaje czynniki wpływające na kształtowanie poczucia odrębności kulturowej, na podstawie tekstu źródłowego 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje więzi łączące Polonię z państwem i narodem polskim - wymienia dziedziny aktywności Polonii - omawia pozytywne i negatywne skutki emigracji Polaków 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia stosunek Polaków do mniejszości narodowych
5. Społeczeństwo i hierarchia społeczna	<ul style="list-style-type: none"> - społeczeństwo - społeczeństwo informacyjne - globalna wioska - klasy i warstwy społeczne - awans społeczny i degradacja społeczna 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia termin: społeczeństwo - wymienia klasy społeczne 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia termin: globalna wioska - tłumaczy, czym jest społeczeństwo informacyjne - wskazuje różnice między życiem społeczeństwa pierwotnego i 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje klasy i warstwy społeczne - wymienia korzyści wynikające z obecności w społeczeństwie klasy średniej, na podstawie tekstu źródłowego 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje funkcjonowanie wybranego społeczeństwa pierwotnego - przedstawia dobre i złe strony przynależności do wybranej klasy 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega awans społeczny i degradacja społeczna

			współczesnego - charakteryzuje klasę średnią		społecznej	
6. Polskie społeczeństwo	- współczesne społeczeństwo polskie - podział klasowy polskiego społeczeństwa	- wymienia klasy społeczne występujące w Polsce	- charakteryzuje współczesne społeczeństwo polskie - przedstawia kwestie związane ze szkolnictwem wyższym w Polsce, na podstawie tekstu źródłowego	- charakteryzuje problemy społeczne występujące w Polsce	- omawia poziom wykształcenia społeczeństwa polskiego - przedstawia korzyści i zagrożenia, jakie niesie ze sobą powszechny dostęp do internetu	- tłumaczy przyczyny małej liczebności polskiej klasy średniej
Rozdział III: Państwo						
1. Po co ludziom państwo?	- państwo - państwa federacyjne i unitarne - cechy państwa - funkcje państwa - obywatelstwo - narodowość	- wyjaśnia termin: państwo - przyporządkowuje Polskę do właściwego rodzaju państwa - wymienia cechy państwa	- podaje nazwy trzech państw federacyjnych i unitarnych - określa funkcje państwa - rozróżnia pojęcia <i>obywatelstwo</i> i <i>narodowość</i>	- omawia cechy państwa - opisuje wewnętrzne i zewnętrzne funkcje państwa - wyjaśnia termin: repatriacja	- wskazuje na mapie państwa federacyjne i unitarne - przedstawia sposoby uzyskania obywatelstwa polskiego	- samodzielnie tworzy definicje państwa federacyjnego i państwa unitarnego - ocenia relacje państwo – obywatel
2. Ustroje polityczne	- państwa demokratyczne, autorytarne i totalitarne - republika - monarchia - system prezydencki, parlamentarny i mieszany	- charakteryzuje ustroje: demokratyczny, autorytarny i totalitarny - wskazuje różnice między monarchią a republiką	- wymienia nazwy dwóch państw demokratycznych, autorytarnych i totalitarnych - podaje nazwy dwóch monarchii i republik - opisuje, na czym polegają mechanizmy wpajania społeczeństwu określonej ideologii, na podstawie tekstu źródłowego	- charakteryzuje rolę obywateli w państwie demokratycznym, autorytarnym i totalitarnym - wyjaśnia terminy: ideologia, gospodarka centralnie sterowana, kadencja	- opisuje sposoby powstawania trzech typów ustrojów politycznych - wyjaśnia genezę różnych form rządów - wskazuje na mapie państwa demokratyczne, autorytarne i totalitarne - odszukuje na mapie monarchie i republiki	- rozpoznaje przywódców najważniejszych państw współczesnych - wyjaśnia terminy: indoktrynacja, pucz, system prezydencki, parlamentarny i mieszany
3. Demokracja	- demokracja bezpośrednia i pośrednia - istota demokracji	- wyjaśnia istotę demokracji - wymienia prawa i wolności	- odróżnia demokrację bezpośrednią od pośredniej - podaje przykłady	- wyjaśnia, w jaki sposób państwo demokratyczne dba o dobro obywateli	- tłumaczy, na czym polegają różne rodzaje demokracji - uzasadnia wyższość	- ocenia znaczenie kultury politycznej dla funkcjonowania państwa

	<ul style="list-style-type: none"> - termin: prawa człowieka - prawa i wolności obywatelskie w państwie demokratycznym 	<p>obywatelskie w państwie demokratycznym</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: radni, posłowie, referendum 	<p>zastosowania różnych form demokracji bezpośredniej i pośredniej</p> <ul style="list-style-type: none"> - tłumaczy, czym jest kultura polityczna, na podstawie tekstu źródłowego - uczestniczy w dyskusji na temat stosowania zasad demokratycznych w życiu codziennym - wyjaśnia terminy: inicjatywa obywatelska, plebiscyt, konsultacje społeczne 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia przykłady praw przysługujących obywatelom w krajach demokratycznych - przyporządkowuje prawa obywateli do odpowiednich kategorii praw 	<p>demokracji nad innymi ustrojami politycznymi</p>	<p>demokratycznego</p>
4. Zalety i wady demokracji	<ul style="list-style-type: none"> - zalety i wady demokracji - demokracja większościowa i konstytucyjna - dobro państwa a dobro partii 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia zalety i wady ustroju demokratycznego 	<ul style="list-style-type: none"> - tłumaczy, na czym polega demokracja większościowa i demokracja konstytucyjna - wyjaśnia, na czym polegają działania dla dobra państwa 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia zagrożenia, które wiążą się z demokracją - przedstawia znaczenie współpracy i kompromisu dla funkcjonowania demokracji, na podstawie tekstu źródłowego 	<ul style="list-style-type: none"> - rozróżnia pojęcia <i>dobro państwa</i> i <i>dobro partii</i> - wymienia cechy charakteru i osobowości, którymi powinien się odznaczać dobry polityk 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia swoją opinię na temat polskiej demokracji
5. Społeczeństwo obywatelskie	<ul style="list-style-type: none"> - obywatelstwo - inicjatywa obywatelska i społeczeństwo obywatelskie - formy społecznego protestu - obywatelskie nieposłuszeństwo 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia termin: obywatelstwo - wymienia prawa i obowiązki obywatela Polski - omawia cechy charakteryzujące dobrego obywatela 	<ul style="list-style-type: none"> - tłumaczy, na czym polega istota społeczeństwa obywatelskiego - przedstawia formy udziału obywateli w życiu publicznym - rozróżnia formy społecznego protestu 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia cechy, którymi powinny się charakteryzować osoby chcące brać aktywny udział w życiu społecznym, na podstawie tekstu źródłowego - uzasadnia konieczność udziału obywateli w życiu publicznym 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: „weto ludowe”, strajk pracowniczy, organizacja pożytku publicznego - uczestniczy w dyskusji dotyczącej wpływu obywateli na sprawy ważne dla całego państwa 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje sposoby rozwiązań problemów lokalnych i ogólnokrajowych z wykorzystaniem różnych form inicjatywy obywatelskiej - prowadzi dyskusję dotyczącą wpływu obywateli na sprawy

						ważne dla całego państwa
6. Organizacje pozarządowe	- organizacje pozarządowe - wolontariat - stowarzyszenia i fundacje	- rozróżnia trzy sektory życia społecznego - wyjaśnia termin: wolontariat - wyjaśnia termin: organizacja pozarządowa	- wskazuje różnice między działalnością fundacji i stowarzyszenia - omawia zadania organizacji pozarządowych	- przedstawia zasady wolontariatu - tłumaczy, jaką rolę odgrywają w społeczeństwie organizacje non profit, na podstawie tekstu źródłowego	- podaje przykłady organizacji non profit działających w najbliższej okolicy	- wskazuje korzyści wynikające z pracy wolontariuszy dla obywatela i społeczeństwa
7. Patologie w państwie demokratycznym	- demagogia - populizm - przykłady patologii władzy: korupcja, biurokratyzaacja, centralizacja	- wymienia patologie władzy - wskazuje przykłady nadmiernej biurokratyzaacji	- wyjaśnia terminy: demagogia, populizm - tłumaczy, na czym polegają: korupcja, biurokratyzaacja, centralizacja	- rozpoznaje wystąpienie o charakterze populistycznym - wymienia skutki korupcji	- uczestniczy w dyskusji lub debacie na temat sposobów zwalczania patologii władzy	- prowadzi dyskusję lub debatę na temat sposobów zwalczania patologii władzy - opracowuje szkolną kampanię walki z korupcją
Rozdział IV: Mój udział w życiu gospodarczym						
1. Po co ludziom pieniądze?	- historia pieniądza - karty płatnicze - konto bankowe - funkcje pieniądza	- wymienia funkcje pieniądza - wyjaśnia, jak należy posługiwać się kartą płatniczą	- przedstawia historię pieniądza - omawia funkcje pieniądza	- uczestniczy w dyskusji na temat przyszłości pieniądza - przedstawia pozytywne strony posiadania karty płatniczej	- wymienia pozytywne i negatywne skutki nieograniczonego dostępu do pieniędzy	- tłumaczy ideę wprowadzania wspólnej europejskiej waluty – euro
2. ABC gospodarki	- gospodarka i jej działy - gospodarka centralnie planowana - gospodarka wolnorynkowa - popyt i podaż - równowaga rynkowa - konkurencja i monopol	- wyjaśnia, czym jest gospodarka - wyjaśnia terminy: konkurencja, monopol	- charakteryzuje poszczególne działy gospodarki - wyjaśnia terminy: popyt, podaż	- wskazuje różnice pomiędzy gospodarką centralnie planowaną i gospodarką wolnorynkową - tłumaczy, na czym polega monopol i konkurencja	- charakteryzuje polską gospodarkę - określa zależność między popytem i podażą	- wyjaśnia, czym jest koniunktura gospodarcza
3. Ekonomia w moim domu	- gospodarstwo domowe - źródła dochodów gospodarstw	- wyjaśnia, czym jest gospodarstwo domowe - przedstawia różne	- wymienia rodzaje gospodarstw domowych - podaje sposoby	- planuje budżet domowy - wyjaśnia, czym są wydatki stałe i zmienne	- określa liczebność i rodzaje współczesnych polskich gospodarstw	- wymienia zadania rzecznika konsumentów - tłumaczy, czym

	<p>domowych</p> <ul style="list-style-type: none"> - budżet domowy - wydatki stałe i zmienne - konsument - prawa konsumenta - obowiązki sprzedawcy - umowa kupna-sprzedaży - gwarancja towaru - reklamacja - dochodzenie praw konsumenta 	<p>źródła dochodów w gospodarstwach domowych</p> <ul style="list-style-type: none"> - planuje swoje wydatki - wyjaśnia, kim jest konsument - wymienia podstawowe prawa konsumenta - tłumaczy, czym jest gwarancja towaru 	<p>zgłaszania reklamacji</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazuje instytucje zajmujące się ochroną praw konsumenta 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje, na co należy zwrócić uwagę przy dokonywaniu zakupu towaru - omawia prawa konsumenta i obowiązki sprzedawcy - prawidłowo wypełnia formularz reklamacyjny 	domowych	zajmuje się Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
4. Podatki i budżet państwa	<ul style="list-style-type: none"> - idea podatków - rodzaje podatków w Polsce - budżet państwa 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia termin: podatek - uzasadnia potrzebę płacenia podatków - wyjaśnia, czym jest budżet państwa 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia rodzaje podatków w Polsce - podaje wysokość stawek podatkowych obowiązujących w Polsce - wskazuje źródła dochodów i wydatków państwa 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje rodzaje podatków w Polsce - tłumaczy, na czym polega zjawisko „szarej strefy” 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: deficyt budżetowy, NIP, PIT, CIT, VAT - oblicza wysokość podatku dochodowego paconego przez obywatela 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje sposoby pokrywania deficytu budżetowego - ocenia skalę podatkową obowiązującą w Polsce na tle innych państw - przedstawia własne propozycje inicjatyw, które można by finansować z dochodów państwa
5. System bankowy	<ul style="list-style-type: none"> - system pieniężny - rodzaje banków i ich specyfika - usługi bankowe - reklama usług bankowych 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: waluta, konto bankowe, lokata, kredyt - określa istotę działalności banków 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: emisja, NBP, Rada Polityki Pieniężnej - omawia prawo popytu i podaży 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje szanse i zagrożenia wynikające z korzystania z różnorodnych usług bankowych 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia zadania Narodowego Banku Polskiego i Rady Polityki Pieniężnej - określa czynniki kształtujące prawo popytu i podaży - omawia rolę reklamy w sektorze bankowym 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, co wpływa na tworzenie systemu pieniężnego w danym państwie - porównuje i ocenia jakość usług bankowych - prezentuje ofertę wybranych banków internetowych
6. Giełda papierów wartościowych	<ul style="list-style-type: none"> - giełda i jej rodzaje - rodzaje papierów wartościowych 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: giełda, makler, akcja, obligacja 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: indeks giełdowy, hossa, bessa 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia nazwy miast, w których znajdują się największe współczesne 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje, na czym polega praca maklera i gra na giełdzie 	<ul style="list-style-type: none"> - odszukuje w internecie informacje o wynikach indeksów

	- specyfika gry na giełdzie		- wskazuje różnice między akcjami a obligacjami	giełdy papierów wartościowych	- ocenia ryzyko związane z grą na giełdzie	giełdowych - przedstawia zasady funkcjonowania funduszy inwestycyjnych
7. Ożywienie gospodarcze i kryzys	- warunki rozwoju gospodarczego państwa - przyczyny kryzysu gospodarczego - wpływ władz państwowych na rozwój gospodarczy - produkt krajowy brutto i inne wskaźniki gospodarki: produkt narodowy brutto, produkt krajowy brutto na osobę	- wyjaśnia terminy: koniunktura, recesja, inflacja - wymienia skutki ożywienia i kryzysu gospodarczego dla obywateli	- wyjaśnia terminy: produkt krajowy brutto, produkt krajowy brutto na osobę - tłumaczy, za pomocą jakich wskaźników można ocenić stan gospodarki	- określa czynniki wpływające na ożywienie i kryzys gospodarczy w państwie - wymienia skutki ożywienia i kryzysu gospodarczego dla państwa i przedsiębiorców - wskazuje szanse i zagrożenia wynikające z ingerencji władz państwowych w gospodarkę danego kraju	- odszukuje w rocznikach statystycznych i internecie informacje o wartości wskaźników stanu gospodarki w Polsce - opisuje mechanizm powstawania inflacji	- ocenia aktualny stan polskiej gospodarki - porównuje obecny stan polskiej gospodarki z sytuacją gospodarczą w innych krajach Unii Europejskiej - porównuje wskaźniki poziomu polskiej gospodarki ze wskaźnikami stanu gospodarki innych państw

Uwaga dotycząca oceniania na każdym poziomie wymagań:

- aby uzyskać kolejną, wyższą ocenę, uczeń musi opanować zasób wiedzy i umiejętności z poprzedniego poziomu.

Rozkład wymagań jest autorską propozycją mgr Macieja Batorskiego, doświadczonego nauczyciela wiedzy o społeczeństwie.

Roczny plan pracy z wiedzy o społeczeństwie dla gimnazjum zintegrowany z serią „Dziś i jutro”

Część 2

Wymagania na poszczególne oceny

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
Rozdział I: System polityczny państwa polskiego						
1. Konstytucja	<ul style="list-style-type: none"> - ustawa zasadnicza - zasady ustrojowe III RP - prawa i obowiązki obywatela Polski 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: konstytucja, suwerenność narodu - omawia różnicę między prawami a obowiązkami konstytucyjnymi - wymienia podstawowe prawa obywatelskie Polaków - określa obowiązki obywatelskie Polaków 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: preambuła, trójpodział władzy, państwo prawa, decentralizacja władzy - odszukuje w Konstytucji III RP rozdziały, w których zawarte są podstawowe zasady ustroju oraz wolności, prawa i obowiązki obywateli - na podstawie tekstu źródłowego podaje prawa dzieci zapisane w Konstytucji III RP 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie naczelnych zasad konstytucyjnych dla określenia ustroju państwa - omawia znaczenie praw i obowiązków wynikających z Konstytucji III RP - wymienia przykłady sytuacji, w których doszło do naruszenia praw obywateli - klasyfikuje prawa (osobiste, polityczne, ekonomiczne, socjalne i kulturalne) i podaje przykłady 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia znaczenie nadrzędności konstytucji nad innymi aktami prawnymi - interpretuje wybrane fragmenty Konstytucji III RP 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia jakość Konstytucji i prawa stanowionego w Polsce - porównuje Konstytucję III RP z rozwiązaniami ustrojowymi innych państw
2. Sejm i senat	<ul style="list-style-type: none"> - uprawnienia polskiego parlamentu - funkcjonowanie polskiego parlamentu - przebieg procesu ustawodawczego 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia termin: immunitet - opisuje rolę parlamentu w koncepcji trójpodziału władzy - określa funkcje sejmu i senatu - wymienia warunki, które musi spełnić kandydat na posła lub senatora 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: próg wyborczy, Zgromadzenie Narodowe, inicjatywa ustawodawcza, ordynacja wyborcza, wotum zaufania, wotum nieufności - omawia funkcjonowanie polskiego parlamentu 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia podmioty, którym przysługuje inicjatywa ustawodawcza - opisuje, na czym polega praca parlamentarzysty - odszukuje w źródłach dodatkowe informacje na temat regulaminu pracy sejmu i senatu - interpretuje wybrane 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia genezę polskiego parlamentaryzmu - ocenia pracę wybranego parlamentarzysty - określa rolę Prezydenta RP i Trybunału Konstytucyjnego w procesie ustawodawczym - aktywnie 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia jakość prawa stanowionego przez polski sejm i senat - opisuje na podstawie ilustracji lub schematu salę posiedzeń sejmu - w czasie symulacji procesu ustawodawczego występuje z inicjatywą ustawodawczą i umiejętnie ją

			<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia kwestie związane z zasadami wyborczymi - tłumaczy, na czym polega proces ustawodawczy - wylicza uprawnienia sejmu i senatu w Polsce - charakteryzuje poszczególne etapy procesu ustawodawczego 	<p>fragmenty Konstytucji III RP</p>	<ul style="list-style-type: none"> uczestniczy w symulacji procesu ustawodawczego - wymienia i rozróżnia funkcje sejmu i senatu 	<ul style="list-style-type: none"> argumentuje - orientuje się w bieżących wydarzeniach związanych z funkcjonowaniem parlamentu
3. Rząd i prezydent	<ul style="list-style-type: none"> - organy władzy wykonawczej - funkcje i uprawnienia Rady Ministrów - rola i kompetencje Prezydenta RP - sposoby powoływania i odwoływania Rady Ministrów 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje rolę władzy wykonawczej w koncepcji trójpodziału władzy - podaje imię i nazwisko obecnego Prezydenta RP oraz aktualnego Prezesa Rady Ministrów 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia podstawowe kompetencje Prezydenta RP i Rady Ministrów - przedstawia procedury wyboru Prezydenta RP i Rady Ministrów 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: dymisja, Rada Gabinetowa, kontrasygnata, ratyfikacja - wymienia imiona i nazwiska wszystkich prezydentów Polski po 1989 r. - interpretuje wybrane fragmenty Konstytucji III RP 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje procedury odwołania Prezydenta RP i Rady Ministrów - porównuje kompetencje Prezydenta RP z uprawnieniami prezesa Rady Ministrów - ocenia pracę obecnego Prezydenta RP oraz aktualnych członków Rady Ministrów 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia zasadność tworzenia tzw. „gabinetów cieni” - prawidłowo interpretuje skutki finansowe realizacji różnych przedsięwzięć władzy wykonawczej
4. Władza sądownicza	<ul style="list-style-type: none"> - rola i specyfika władzy sądowniczej - rodzaje sądów i trybunałów w Polsce - struktura sądów w Polsce - rola sędziego, prokuratury i policji 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia termin: prawo - charakteryzuje specyfikę władzy sądowniczej w koncepcji trójpodziału władzy - opisuje rolę sędziego w sprawowaniu władzy sądowniczej - uzasadnia konieczność 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: adwokat, radca prawny - wymienia rodzaje sądów i trybunałów w Polsce - tłumaczy, na czym polega zasada niezawisłości sędziów - rozróżnia specyfikę pracy prokuratury i policji - na podstawie tekstu 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia kompetencje poszczególnych organów władzy sądowniczej w Polsce - wyjaśnia, na czym polega zasada instancyjności sądów 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia działalność sądów, prokuratury i policji w Polsce - podaje nazwy instytucji, do których można się zwrócić w przypadku bycia świadkiem naruszenia prawa 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia rolę międzynarodowych organów sądowniczych - identyfikuje i objaśnia problemy polskiego wymiaru sprawiedliwości - uzasadnia konieczność niezależności władzy sądowniczej od innych władz

		niezawisłości władzy sądowniczej	źródłowego określa wpływ władzy sądowniczej na życie obywateli oraz jej rolę we współczesnym państwie demokratycznym			
5. Idziemy na wybory	<ul style="list-style-type: none"> - legitymizacja władzy - ordynacja wyborcza - rodzaje ordynacji wyborczej - zasady demokratycznych wyborów - rodzaje prawa wyborczego - procedury wyborcze do parlamentu 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje nazwy organów władzy, do których społeczeństwo wybiera swoich przedstawicieli - wymienia zasady demokratycznych wyborów 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: legitymizacja władzy, ordynacja wyborcza - opisuje zasady demokratycznych wyborów - rozróżnia czynne i bierne prawo wyborcze 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia znaczenie udziału obywateli w wyborach - uzasadnia konieczność obowiązywania zasad demokratycznych wyborów - opisuje procedury wyborcze do parlamentu - odszukuje informacje o wynikach wyborów i zasadach ich przeprowadzania 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia zasadność istnienia przymusu wyborczego - wskazuje korzyści i zagrożenia wynikające z częstego przeprowadzania referendum - wymienia zalety oraz wady proporcjonalnego i większościowego systemu liczenia głosów 	<ul style="list-style-type: none"> - odszukuje informacje o wynikach wyborów w innych państwach - ocenia i porównuje polityczne kampanie wyborcze
6. Partie polityczne	<ul style="list-style-type: none"> - partie polityczne - funkcje partii politycznych - systemy partyjne - typy partii politycznych - polska scena polityczna 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia termin: partia polityczna - podaje nazwy partii politycznych istniejących w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia funkcje partii politycznych - określa typy systemów partyjnych - wymienia nazwy krajów, w których obowiązują poszczególne systemy partyjne - charakteryzuje typy partii politycznych - na podstawie tekstu źródłowego wskazuje cechy ideologii konserwatywnej 	<ul style="list-style-type: none"> - określa rolę partii politycznych we współczesnym świecie - opisuje procedury zakładania partii i podstawy jej działania - na podstawie tekstu źródłowego omawia tezę o częstej niejednoznaczności podziału na lewicę i prawicę w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje zalety i wady poszczególnych typów systemów partyjnych - charakteryzuje polską scenę polityczną - odszukuje informacje o programach partii politycznych istniejących w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia, jaki model finansowania partii politycznych jest najkorzystniejszy - ocenia jakość proponowanych przez partie polityczne haseł programowych
7. Mass media i opinia publiczna	<ul style="list-style-type: none"> - opinia publiczna - mass media i ich 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: opinia publiczna, mass 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia termin „czwarta władza” 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia nazwy ośrodków badania 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje sposoby przeprowadzania 	<ul style="list-style-type: none"> - dostrzega wady i zalety różnych metod

	funkcje - termin „czwarta władza” - cenzura	media, cenzura - wymienia funkcje mass mediów	- opisuje funkcje mass mediów	opinii publicznej - rozróżnia i charakteryzuje rodzaje cenzury - korzysta z różnych źródeł informacji	badania opinii publicznej - wyjaśnia wpływ mass mediów oraz opinii publicznej na działalność władz i zachowania społeczne	badania opinii publicznej - rozumie i wyjaśnia problem manipulowania społeczeństwem za pomocą wyników badań oraz odpowiednio sformułowanych informacji
8. Służba publiczna	- administracja publiczna - służba cywilna - prawa i obowiązki obywatela - prawa i obowiązki urzędnika	- wskazuje obowiązki urzędników służby cywilnej - wymienia prawa przysługujące obywatelom korzystającym z usług urzędów publicznych	- omawia strukturę administracji publicznej - na podstawie tekstu źródłowego określa najważniejsze zasady moralne i etyczne obowiązujące urzędników służby cywilnej	- uzasadnia znaczenie apolityczności urzędników służby cywilnej - bierze udział w dyskusji na temat funkcjonowania idealnego urzędu oraz cech idealnego urzędnika	- wskazuje różnice między pracownikami służby cywilnej a urzędnikami mianowanymi służby cywilnej	- lokalizuje urzędy na terenie swojej gminy, powiatu i województwa oraz określa ich zakres zadań
Rozdział II: Samorządna Rzeczpospolita						
1. Władza centralna a samorząd terytorialny	- idea samorządności - rodzaje samorządów - podział administracyjny Polski - zadania samorządu terytorialnego - nadzór nad samorządem terytorialnym	- przedstawia ideę samorządności - tłumaczy, na czym polega zasada pomocniczości	- wyjaśnia termin: decentralizacja władzy - opisuje założenia reformy samorządu terytorialnego z 1999 r.	- wyjaśnia terminy: prawo lokalne, subwencja, Regionalna Izba Obrachunkowa - wymienia rodzaje samorządów w Polsce - rozróżnia zadania własne samorządu od zadań zleconych	- omawia, kto i w jaki sposób nadzoruje samorząd terytorialny - uzasadnia konieczność sprawowania nadzoru nad samorządem terytorialnym - określa, jaką rolę odgrywają Samorządowe Kolegia Odwoławcze	- przedstawia genezę samorządności w Polsce i na świecie - omawia przykłady realizacji zasady pomocniczości w UE
2. Samorząd gminny	- rodzaje gmin - władze gminne i ich uprawnienia - zadania i budżet	- wymienia typy gmin - charakteryzuje specyfikę poszczególnych typów	- omawia różnice między uprawnieniami władzy wykonawczej a kompetencjami	- opisuje sposób wyboru kandydatów do władz gminnych - wskazuje miejsce	- przedstawia własne propozycje inicjatyw, które można by finansować z	- inicjuje działania, które wpłynęłyby na podniesienie jakości życia mieszkańców

	gminy - rola obywatela w życiu gminy	gmin - wyjaśnia, w jaki sposób obywatele mogą wpływać na decyzje władz gminy	władzy uchwałodawczej w gminie - określa zadania władz gminnych - podaje przykłady spraw urzędowych, które można załatwić na poziomie gminy - wskazuje źródła gminnych dochodów i wydatków	urzędowania władz gminy, na której terenie mieszka - wymienia imiona i nazwiska osób pełniących najważniejsze funkcje w gminie (wójta, burmistrza lub prezydenta, przewodniczącego rady gminy bądź przewodniczącego rady miasta)	dochodów gminnych - podaje przykładowe rozwiązania problemów zaistniałych w gminie - ocenia pracę władz swojej gminy	w jego gminie - wskazuje sposoby pozyskiwania funduszy unijnych na realizację gminnych przedsięwzięć
3. Samorząd powiatowy	- rodzaje powiatów - władze powiatowe i ich uprawnienia - zadania i budżet powiatu	- wymienia typy powiatów - charakteryzuje specyfikę poszczególnych typów powiatów	- omawia różnice między uprawnieniami władzy wykonawczej a kompetencjami władzy uchwałodawczej w powiecie - określa zadania władz powiatowych - podaje przykłady spraw urzędowych, które można załatwić na poziomie powiatu - wskazuje źródła powiatowych dochodów i wydatków - na podstawie tekstu źródłowego przedstawia propozycje zmian, które warto byłoby wprowadzić w funkcjonowaniu powiatów	- opisuje sposób wyboru kandydatów do władz powiatowych - wskazuje miejsce urzędowania władz powiatu, na którego terenie mieszka - wymienia imiona i nazwiska osób pełniących najważniejsze funkcje w powiecie (starosta, przewodniczącego rady powiatu)	- przedstawia własne propozycje inicjatyw, które można by finansować z dochodów powiatowych - podaje przykładowe rozwiązania problemów zaistniałych w powiecie - ocenia pracę władz swojego powiatu	- inicjuje działania, które wpłynęłyby na podniesienie jakości życia mieszkańców w jego powiecie - wskazuje sposoby pozyskiwania funduszy unijnych na realizację przedsięwzięć powiatowych
4. Samorząd	- cechy województwa	- wyjaśnia, jaka jest	- wymienia różnice	- opisuje sposób	- omawia zmiany	- rozpoznaje herb

województki	<ul style="list-style-type: none"> - władze wojewódzkie i ich uprawnienia - zadania samorządu wojewódzkiego - budżet województwa - przedstawiciel rządu w województwie 	rola wojewody <ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady spraw urzędowych, które można załatwić na poziomie województwa 	między uprawnieniami władzy wykonawczej a kompetencjami władzy uchwałodawczej w województwie <ul style="list-style-type: none"> - określa zadania samorządu wojewódzkiego - wskazuje źródła dochodów i wydatków - na podstawie tekstu źródłowego przedstawia główne problemy dotyczące współpracy między różnymi organami władzy samorządu wojewódzkiego 	wyboru kandydatów do władz wojewódzkich <ul style="list-style-type: none"> - wskazuje miejsce urzędowania władz województwa, na którego terenie mieszka - wymienia imiona i nazwiska osób pełniących najważniejsze funkcje w województwie (wojewody, marszałka wojewódzkiego) 	w podziale administracyjnym Polski, które zaszły od 1950 r. <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia własne propozycje inicjatyw, które można by finansować z dochodów wojewódzkich - podaje przykładowe rozwiązania problemów zaistniałych w województwie - ocenia pracę władz swojego województwa 	swojej gminy, powiatu oraz województwa i wyjaśnia ich symbolikę
5. Jak załatwić sprawę w urzędzie?	<ul style="list-style-type: none"> - urzędy publiczne i ich funkcjonowanie - proces informatyzacji urzędów - Biuletyn Informacji Publicznej - elektroniczny podpis 	<ul style="list-style-type: none"> - wypełnia wybrane formularze urzędowe, np. wniosek o wydanie dowodu osobistego - pobiera z internetu wybrane druki urzędowe 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia termin: Biuletyn Informacji Publicznej - odszukuje w różnych źródłach informacje na temat działalności wskazanych urzędów - tłumaczy, do czego służą karty opisu usługi 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje lokalizację najważniejszych urzędów w miejscu swojego zamieszkania - wymienia rodzaje usług świadczonych przez urzędy za pośrednictwem internetu 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje własne propozycje zmian w funkcjonowaniu urzędów - wyjaśnia konieczność informatyzacji administracji publicznej - podaje szanse i zagrożenia wynikające z informatyzacji urzędów 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcie biurokracji i podaje jej cechy pozytywne (idealne) oraz negatywne - proponuje zmiany na stronie internetowej urzędu w swojej miejscowości lub tworzy własną stronę WWW
Rozdział III: Polska i świat						
1. Polska polityka zagraniczna	<ul style="list-style-type: none"> - racja stanu - polityka zagraniczna - współpraca międzynarodowa 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia termin: polityka zagraniczna - wymienia podmioty uprawnione w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: racja stanu, służba dyplomatyczna i konsularna 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje różne sposoby działania w polityce zagranicznej 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia bieżącą politykę zagraniczną Polski - wymienia zadania 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia znaczenie takich elementów polskiej polityki zagranicznej, jak:

	<ul style="list-style-type: none"> - podmioty polityki zagranicznej - służba dyplomatyczna i konsularna 	<p>do prowadzenia polityki zagranicznej</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazuje główne kierunki polskiej polityki zagranicznej 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia kierunki polskiej polityki zagranicznej - na podstawie tekstu źródłowego omawia tezę o wpływie techniki na politykę międzynarodową 	<ul style="list-style-type: none"> - na podstawie mapy przedstawia kierunki polskiej polityki zagranicznej w Europie i na świecie 	<p>polskiej dyplomacji</p> <ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia konieczność współpracy międzynarodowej 	<p>wejście w struktury NATO, UE, Rady Europy czy uczestnictwo w konfliktach zbrojnych w Iraku i Afganistanie</p>
2. Integracja europejska	<ul style="list-style-type: none"> - geneza integracji europejskiej - trzy filary Unii Europejskiej - funkcjonowanie i organy Unii Europejskiej - przebieg integracji europejskiej - miejsce Polski w Unii Europejskiej - fundusze unijne 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia najważniejsze etapy integracji europejskiej - wymienia nazwy organów Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie Traktatu z Lizbony dla procesu integracji europejskiej - wskazuje na mapie państwa członkowskie Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia przyczyny integracji europejskiej - omawia szczegółowo etapy integracji europejskiej - charakteryzuje organy Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje korzyści i zagrożenia wynikające z integracji Polski z Unią Europejską - uczestniczy w dyskusji na temat dalszego pogłębiania i poszerzania integracji Unii Europejskiej oraz wprowadzenia euro w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> - poszukuje informacji na temat programów unijnych oraz budżetu UE - ocenia różnorodne aspekty funkcjonowania UE: finansowy, polityczny, społeczny, kulturowy itp.
3. Polska w organizacjach międzynarodowych	<ul style="list-style-type: none"> - organizacje międzynarodowe - rodzaje organizacji międzynarodowych - charakterystyka wybranych organizacji międzynarodowych - miejsce Polski w organizacjach międzynarodowych 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia termin: organizacja międzynarodowa - rozwija skrótowce: ONZ, NATO, ZSRR 	<ul style="list-style-type: none"> - rozwija skrótowiec: OBWE - określa zasadnicze cele wybranych organizacji międzynarodowych, do których należy Polska 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia typy organizacji międzynarodowych - wskazuje na mapie zasięg wybranych organizacji międzynarodowych 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia zaangażowanie Polski w funkcjonowanie organizacji międzynarodowych (np. NATO) - odszukuje informacje na temat wybranych organizacji międzynarodowych 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje skuteczność działania poszczególnych organizacji międzynarodowych - zna aktualnych liderów poszczególnych organizacji międzynarodowych
4. Organizacja Narodów Zjednoczonych	<ul style="list-style-type: none"> - geneza ONZ - struktura i cele ONZ - misje pokojowe - organizacje wyspecjalizowane ONZ 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje nazwy najważniejszych organów ONZ - wymienia najważniejsze organizacje wyspecjalizowane ONZ 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia przyczyny utworzenia ONZ - określa założenia i cele ONZ - charakteryzuje działalność UNESCO i UNICEF 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia genezę ONZ - charakteryzuje poszczególne organy ONZ - lokalizuje na mapie miejsca misji pokojowych ONZ 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia skuteczność działań podejmowanych przez ONZ - uczestniczy w dyskusji na temat przyszłości i reformy ONZ 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia mechanizmy funkcjonowania ONZ (wybór przedstawicieli, sposób nabywania i utraty członkostwa, podejmowanie decyzji w ZO i RB) - ocenia wkład Polski

						w funkcjonowanie ONZ
5. Konflikty międzynarodowe	<ul style="list-style-type: none"> - konflikty na świecie i ich przyczyny - migracje ludności - główne formy migracji - terroryzm 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: migracja, terroryzm - wymienia potencjalne skutki konfliktów zbrojnych i działań terrorystycznych 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje aktualne konflikty i wskazuje na mapie miejsca, w których do nich doszło - opisuje różnorodne formy działań terrorystycznych 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje różne formy migracji - tłumaczy, na czym polega uchodźstwo - opisuje wybrane zamachy terrorystyczne w XXI w. 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia działalność terrorystyczną, uwzględniając zasady moralne, prawo oraz skuteczność działania - odszukuje informacje na temat najważniejszych konfliktów zbrojnych na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje miejsca potencjalnych konfliktów w przyszłości i uzasadnia swój wybór - proponuje działania lokalne, państwowe i międzynarodowe zmierzające do rozwiązania problemów migracyjnych
6. Problemy współczesnego świata	<ul style="list-style-type: none"> - państwa Trzeciego Świata - podział na bogatą Północ i biedne Południe - problemy współczesnego świata - pomoc humanitarna - globalizacja 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: Trzeci Świat, pomoc humanitarna - wskazuje na mapie kraje bogatej Północy i biednego Południa 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia termin: globalizacja - charakteryzuje problemy współczesnego świata 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia sposoby rozwiązywania problemów współczesnego świata - charakteryzuje działalność organizacji humanitarnych - opisuje różne wymiary globalizacji 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia konieczność niesienia pomocy humanitarnej w wybranych rejonach świata - wskazuje pozytywne i negatywne strony globalizacji 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia skuteczność różnorodnych form przeciwdziałania problemom współczesnego świata (pomoc humanitarna organizacji rządowych i pozarządowych, działalność MWF, BŚ, WHO, WTO)
Rozdział IV: Moja przyszłość zawodowa						
1. Wybór szkoły i zawodu	<ul style="list-style-type: none"> - predyspozycje wymagane w poszczególnych typach zawodów - typy szkół ponadgimnazjalnych i studiów wyższych - poradnictwo zawodowe - ścieżka kariery zawodowej 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje umiejętności i predyspozycje osobiste niezbędne do wykonywania określonych zawodów - wskazuje własne predyspozycje zawodowe - wymienia rodzaje szkół w Polsce - omawia możliwości dalszego kształcenia 	<ul style="list-style-type: none"> - planuje własną ścieżkę edukacji i kariery zawodowej - na podstawie tekstu źródłowego wyjaśnia ideę zmian w polskim systemie kształcenia - na podstawie tekstu źródłowego przedstawia przyczyny dotychczasowego systemu kształcenia na wybranych kierunkach 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia sposoby pozyskiwania informacji dotyczących dalszego kształcenia - ocenia skuteczność różnorodnych sposobów pozyskiwania informacji 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia dokonany przez siebie wybór dalszej ścieżki edukacyjnej i kariery zawodowej - wskazuje zalety i wady wykonywania określonych zawodów 	<ul style="list-style-type: none"> - oddziela kwestię prestiżu zawodowego od wysokości zarobków związanych z wykonywaniem określonych zawodów - ocenia wady i zalety prowadzenia własnej działalności gospodarczej, pracy na podstawie umowy o pracę i umowy cywilnej, pracy w pełnym i niepełnym wymiarze

						godzin
2. Rynek pracy	<ul style="list-style-type: none"> - rynek pracy - krajowy i lokalny rynek pracy - mobilność zawodowa - emigracja zarobkowa - kierunki emigracji zarobkowej - bezrobocie 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: rynek pracy, mobilność zawodowa, aktywność zawodowa, bezrobocie, bezrobotny, stopa bezrobocia - podaje przyczyny emigracji zarobkowej Polaków - wymienia zawody najbardziej poszukiwane na rynku pracy 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje potrzeby lokalnego rynku pracy - omawia działania instytucji wpływających na rynek pracy - wskazuje na mapie kierunki emigracji zarobkowej Polaków - przedstawia korzyści i zagrożenia wynikające z istnienia emigracji zarobkowej - tłumaczy, na czym polega „drenaż mózgów” 	<ul style="list-style-type: none"> - określa stopę bezrobocia w powiecie, na którego terenie mieszka - wskazuje przyczyny i skutki bezrobocia 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia sposoby przeciwdziałania bezrobociu - proponuje własne sposoby przeciwdziałania bezrobociu 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia skutki emigracji zarobkowej z perspektywy społecznej, ekonomicznej, politycznej i kulturowej - analizuje zjawisko bezrobocia w UE i na świecie
3. Moja pierwsza praca	<ul style="list-style-type: none"> - zasady poszukiwania pracy - staż zawodowy - CV i list motywacyjny - targi pracy - etapy procesu poszukiwania zatrudnienia - metody wyboru odpowiedniego kandydata na dane stanowisko 	<ul style="list-style-type: none"> - redaguje CV 	<ul style="list-style-type: none"> - redaguje list motywacyjny - wskazuje źródła informacji o ofertach pracy - umie odpowiednio się zachować w trakcie rozmowy kwalifikacyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje korzyści wynikające ze zdobywania doświadczenia zawodowego w trakcie odbywania stażu - odszukuje w internecie wzory CV i listu motywacyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia skuteczność różnych form poszukiwania pracy - określa cechy dobrego pracownika w zależności od charakteru pracy 	<ul style="list-style-type: none"> - przeprowadza rozmowę kwalifikacyjną z perspektywy pracodawcy
4. Pracownik i jego prawa	<ul style="list-style-type: none"> - prawa i obowiązki pracownika 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia podstawowe prawa i 	<ul style="list-style-type: none"> - tłumaczy, na czym polega mobbing 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia zasady zatrudniania 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia wpływ związków 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie ustalania tzw. płacy

	<ul style="list-style-type: none"> - oraz pracodawcy - kodeks pracy - prawa nieletnich pracowników - mobbing - związki zawodowe - Państwowa Inspekcja Pracy 	<p>obowiązki pracownika oraz pracodawcy</p>	<p>- na podstawie tekstu źródłowego określa obowiązki pracodawcy zatrudniającego osobę niepełnoletnią</p>	<p>młodocianych</p> <ul style="list-style-type: none"> - podaje nazwy instytucji, do których można zwrócić się o pomoc w przypadku łamania praw pracowniczych i mobbingu 	<p>zawodowych i Państwowej Inspekcji Pracy na warunki pracy</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje rolę NSZZ „Solidarność” w walce o prawa pracownicze w czasach PRL i obecnie - redaguje pismo w sprawie łamania praw pracowniczych 	<p>minimalnej z perspektywy rządu, związków zawodowych, pracodawców i pracowników</p> <ul style="list-style-type: none"> - poszukuje informacji na temat sposobów zawierania umów o pracę
5. Jak założyć własną firmę?	<ul style="list-style-type: none"> - procedury zakładania firmy - biznesplan - formy działalności gospodarczej - marketing i zarządzanie przedsiębiorstwem 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: biznesplan, marketing - wymienia podstawowe procedury związane z założeniem firmy 	<p>- określa rodzaje działalności gospodarczej</p>	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia biznesplan dla własnej firmy - charakteryzuje różne rodzaje działalności gospodarczej 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia korzyści i zagrożenia związane z założeniem własnej firmy - omawia zasady marketingu i zarządzania 	<ul style="list-style-type: none"> - opracowuje plan finansowy własnej firmy - poszukuje informacji o możliwościach pozyskania funduszy na rozpoczęcie działalności gospodarczej (kredyt bankowy, projekt UE, programy UP)
6. Etyka życia gospodarczego	<ul style="list-style-type: none"> - nieuczciwe praktyki rynkowe – plagiat, piractwo - szara strefa - etyka zawodowa - zawody zaufania publicznego 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: norma moralna (etyczna), zaufanie publiczne - omawia rodzaje nieuczciwych praktyk - wymienia zawody zaufania publicznego 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia zjawisko szarej strefy - na podstawie tekstu źródłowego gromadzi argumenty do dyskusji na temat braku możliwości prawnego usankcjonowania zaufania 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia przyczyny nieuczciwych praktyk rynkowych - odszukuje informacje o kodeksach etyki zawodowej 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia rozwiązania, które mogłyby ograniczyć tzw. szarą strefę i nieetyczne zachowania w życiu gospodarczym - ocenia etyczność określonych działań w życiu gospodarczym 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia zjawiska nieuczciwej konkurencji i dumpingu - udowadnia pozytywną rolę kapitału zaufania (teoria gier) w biznesie - analizuje kodeksy etyki zawodowej

Uwaga dotycząca oceniania na każdym poziomie wymagań

Aby uzyskać kolejną, wyższą ocenę, uczeń musi opanować zasób wiedzy i umiejętności z poprzedniego poziomu.

Rozkład wymagań jest autorską propozycją mgr Macieja Batorskiego, doświadczonego nauczyciela wiedzy o społeczeństwie.